

prepogosto slutiti manj principialna klikarska borba, banalen boj za udeležbo pri proračunu, za povrh pa obstaja tudi občutek, da se je za obema grupacijama kamuflirala odločilna politična borba. Medtem ko je Trocki s svojimi podpiral predvsem »nerealiste« in njihovo zahtevo po novi umetnosti za novo družbo, so proletkultovci in sile, ki so pač tičale za njimi, Trockega še za njegove polne moči nič kaj previdno napadale s paradami o brezpartijnosti, brezrazrednosti, dekadenci in ipd. te in takšne umetnosti. Po zmagi stalinizma nad trockizmom zelo hitro namreč oslabi v SZ tudi vsa »dekadentna« (= nerealistična) umetnost, dokončno pa se kot dominantna in oficialna izoblikuje tudi doktrina socialističnega realizma, ki je sicer kot ena izmed variant obstajala že od leta 1918 naprej. — Ostaja torej vtis, da je današnja doktrinarna naklonjenost realizmu v sovjetski literaturi in literarno-znanstveni praksi že lep čas do slej bolj kone čudaški petrefakt, nekakšen kar naprej ponavljajoči se recidivum neke-

ga že zdavnaj preseženega ideološkega, političnega in navsezadnje tudi klikarskega obračuna, v katerem je bila umetnost udeležena le kot vitez. Ostaja tudi vtis, da bi bil za sicer pogosto več kot odlično sovjetsko literarno znanost o umetnosti, pa tudi za umetnost samo, že enkrat čas, da bi s takšnega ali podobnega zornega kota še enkrat, brez atavističnih predsodkov podrobno pretresla dvajseta ter začetek tridesetih let, pošteno priznala, kako je enako čisto kot realizem služila revoluciji tudi izmična umetnost, da navsedanje to zmeraj tudi zmore ter da je nesmiselno pretoge doktrinarne posledice političnega obračuna izpred štiridesetih let kot znanstveno metodo gojiti še danes. Ko pa je njen *raison* že zdavnaj mrtev.

— Toliko ob robu. Sicer pa ostaja: za inteligentna, naklonjena in pronicljiva prizadevanja Jegenije I. Rjabove more biti slovenska kultura avtorici samo hvaležna.

M. Kmecl
Filozofska fakulteta v Ljubljani

IZHAJATI JE ZAČELA ZBIRKA LIRIKA

Mladinska knjiga v Ljubljani je začela izdajati novo knjižno zbirko Lirika, ki jo ureja pesnik, prevajalec in predavatelj na frankfurtski univerzi Lojze Krakar. Med prvimi šestimi avtorji po stilni usmerjenosti eden pripada antiki, kar trije romantiki, eden realizmu in eden smerem po vojni. Slovensko literaturo zastopa en sam, drugi sodijo v evropsko oziroma svetovno.

Pesmi Grkinje Sapho razodevajo žensko nežno ljubezensko in svatovsko liriko, ki se je, žal, največ ohranila le v odlomkih. Prevodi so deloma Sovretovi, deloma Gantarjevi, prvi so neredko že kar iskano arhaični. Gantarjeva spremna beseda poetično parafrazira Sappina čustva in zavrača sporočilo o njenem lezbijstvu.

Francoski romantik Musset tako v ciklu Noči kot v krajših pesmih na pol čustveno, na pol premišljuje izpoveduje svojo ljubezensko strast in boleče razočaranje v raznih možnih odtenkih. Avtorja Noči je s poslušom izbral in prevedel Menart, pesmim je dodal nekaj potrebnih opomb in napisal dobro spremno besedo, ki pa jo kazi več pravopisnih napak.

Češki romantik Mácha v lirskih pesmih z značilnima prispodobama mesečine in grobar izpoveduje varljivost hrepenenja in

minljivost življenja. Isti ideji izraža tudi pesnitev Maj, ki pripoveduje zgodbo o maščevanju za prevarano ljubezen in o poslednjih trenutkih mladega zločinca ter se končuje osebnoizpovedno. Ludvikov prevod je rahločuten in ubran, spretna beseda pa prodorna in vsestranska.

Drugega slovanskega lirika Lermontova je za zbirko, kakor je bilo pričakovati, pripravil Klopčič. Lirika tega ruskega poeta je predvsem premišljuječa in prežeta z ironijo, ki ima svoje korenine v užaljeni in zatirani človečnosti. Takšna je tudi krajša poema s kavkaškim koloritom Valerik, pesnikovo pismo razvajanemu aristokratskemu dekletu o nesmiselnosti in okrutnosti vojskovanja. Klopčičeva spremna beseda obravnava, razumljivo, Lermontova predvsem s sociološkega, a tudi z izraznega vidika.

Peti pesnik v prvi skupini naše zbirke je italijanski realist Carducci, glasnik življenjske radosti, ki vre iz poganske antike in toskanske zemlje, beremo ga v uspelih Zlobčevih in nekoliko trših Gradnikovih prevodih. V spremni besedi Zlobec poudarja potrebo po prevrednotenju Carduccijevega dela in dopolnjuje ustaljeno predstavo o njegovih duhovni podobi, po kateri je igral predvsem vlogo glasnika italijanskega risorgimenta.

Izmed slovenskih lirikov je Krakar kot prvega za zbirko izbral *Kosovela*, tistega umetnika, ki v našem času doživlja vedno nove izdaje in prevode ter nam odkriva vedno nove problemske razsežnosti in izrazne finese. Motivi, s katerimi se v Slodnjakovem izboru najpogosteje srečujemo — pesnikovo razočaranje nad sočlovekom in umik v popolno samoto, izpoved notranje bolečine, razklanosti in groze, iskanje odrešilnega Neznaneega v religioznem smislu, razpetost med zapisanostjo smrti in med slastjo do življenja — so tudi objektivno najintimnejše jedro Kosovelove umetnosti. Manj je Slodnjak v svojem izboru upošteval onega drugega, tematično in idejno splošno znanega Kosovela — impresionista Krasa in socialnega borca. Nasprotno pa je v izbor zajel tudi izrazno in oblikovno do nedavna neznanega in teže dostopnega konstruktivista, kakor so nam ga razkrili Integrali. Zato pa razpravlja o celotnem Kosovelu, o njegovem človeškem razvoju in umetniški enkratnosti v spremni študiji, ki spada med najbolj poglobljene in dokumentirane v prvem svežnju *Lirike*. V tem spisu namreč v obravnavo ni pritegnil le Kosovelovo liriko, ampak tudi esejistiko, pričevanja sodobnikov in osebno poznavanje poeta. Tako Slodnjakova študija pomeni dragocen prispevek k dokončni osvetlitvi tega našega vse bolj živega in problemskega vrhunskega lirika.

Zbirka *Lirika* nam je bila zelo potrebna, saj bo slovenskemu bralcu sčasoma predstavila najboljše domače, predvsem pa tuje poete raznih obdobij in smeri; vsaj v prvi skupini knjig so avtorji predstavljeni z dovolj značilnimi pesmimi in v zaokroženem izboru,

torej nikakor ne naključno. Tako bo zbirka polagoma pomenila nekaj podobnega kot Sto romanov za področje te prozne vrste in bo kot takšna slovenskemu bralcu širila obzorje, ostrila misel, tenila čustvo in oblikovala okus. Večina pesmi iz prvega svežnja je bila prvič prevedena v slovenščino, vse knjige pa pričajo o podoživljajski moči in poustvarjalni sposobnosti naših prevajalcev, ki so skoraj vsi tudi sami pesniki. Spremne besede, ki naj bralcu približajo dobo, avtorja in njegovo umetnost, so kratke, dostopne in objektivne, ne pa filozofsko zamotani in subjektivno razlagajoči ter utrujajoče obsežni eseji. Pogrešam pa opozoril na sorodnosti in zlasti podatkov o dosežanih prevodih; tako bi kazalo navesti, da je Máchov Maj za Ivanom Lahom in Tinetom Debeljakom Dušan Ludvik poslovenil že kot tretji in da pri Lermontovu ob pesmi Sam samotni stopil sem na cesto ne hote občutimo sorodnost z nekaterimi Murnovimi verzi. Očitno je, da bo bralec pri večini poetov lahko prebil brez posebnih komentarjev, ponekod pa bodo kratke stvarne razlage najbrž potrebne, tako jo npr. v prvem svežnju knjig pogrešam pri nekaterih Carduccijevih pesmih. Zlasti pri izdajah lirike sta zelo pomembna tisk in zunanost knjig; pri naši zbirki sta tako stavek kakor oprema preprosto elegantna, ne bi jima pa vsakokrat škodila družina izbrane avtorjeve podobe, portreta. Sicer pa novi zbirki želimo vso srečo na pot; upamo, da bodo tudi naslednji svežnji enako kvalitetni in da na njih izid ne bo treba predolgo čakati.

Joža Mahnič
Ljubljana

ZGODOVINA SLOVENSKEGA SLOVSTVA

Pričujoče poročilo ima namen dojeti in ovrednotiti prve štiri knjige *Zgodovine slovenskega slovstva*^{*}, ki jih je napisal Jože Pogačnik, le z metodološke plati, glede na organiziranost snovi in pojmovanje, kakšne sestavine naj vsebuje pregled literarnega dogajanja skozi stoletja. Pomeni torej, da nimam namena podrobneje obravnavati posameznih trditvev in izpeljav. Glede na to, da gre za resno znanstveno hotenje in napor, ponovno osvetliti in prevrednotiti literarno dogajanje pri Slovencih, bi obravnavano delo vsekakor zaslužilo zelo natančno strokovno oceno, ki bi morala presoditi vse vrline in seveda tudi pomanjkljivosti.

V te štiri knjige je Pogačnik zajel slovenska slovstvena prizadevanja od začetkov do devetdesetih let 19. stoletja. Avtor je uporabil tako periodizacijo literarnih poja-

* Zgodovina slovenskega slovstva: I. Srednji vek, reformacija in protireformacija, manirizem in barok, 1968, 248 str.; II. Klasicizem in predromantika, 1969, 235 str.; III. Klasika in romantika, 1969, 208 str.; IV. Realizem, 1970, 304 str. (zal. Obzorja, Maribor). Predmet naše obravnave so torej prve štiri knjige Zgodovine slovenskega slovstva; celotna zamisel izdaje bo uresničena, ko bodo objavljene še preostali zvezki (skupaj 7), od katerih je peta knjiga že izšla: Franc Zadravec, Nova romantika in mejni obliki realizma, Zgodovina slovenskega slovstva, V. (1970, str. 407).

Pisec tega prikaza bo v JIS ob izidu preostalih treh zvezkov o njih še poročal.